

הרה"ק ר' נחום ז"ל מגיד דק' משערנאביל

א.

נכדו הרה"ק מו"ה יצחק מסקווירא זצ"ל סיפר, כי זקינו הרה"ק מוה"ד רב נחום מטשערנאביל זצ"ל הי' מתחלה עני ואביון נורא מאוד, ולא הי' בבית כסות בקרה רק פעלץ אחד וכשהי' הולץ בלילי חורף לטבול איצ בנהר הלכה אשתו עמו לשמרו והיתה היא לובשת הפעלץ בהליכתם אל הנהר, ובחזירתם אחר שעלה מן הרחצה כטבילתו, הי' הוא לובש אותו. פעם אחת נסע להבעש"ט ז"ל ואותו היום שבא אל הבעש"ט הי' יומא דמפגרי ב' דבגן, וישב הבעש"ט עם הלמידיו בסעודה, וכבוא הרה"ק מו"ה נחום קיבל שלום מהבעש"ט ועמד לו מן הצד, ויקרא הבעש"ט אליו ואמר לו: „אברך לך וטול יריך ותסעד צמנו“ — הר"ג בהיותו לובש בגדו העליון ולא הי' יכול להפשיטו מעליו כי הקאסטא היתה קרועה נשאר גבוך בדעתו מה לעשות, כי אין כמדת דרך ארץ לישב אל השלחן במעיל העליון ובכן לא נטל ידיו, עד שקראו הבעש"ט עוד הפעם אז נטל ידיו וסעד עניו, ונשתתה שם זמן רב ואז נעשה לתלמיד מובהק. ואח"כ כבואו לביתו נתקבל למגיד משרים בטשערנאביל והיתה משכורתו מקופת הקהל מדי שבוע רביעי סך חמשה ועשרים קאפיקעס, ועשיר אחד נתן לו מכיסו מדי שבוע בשבוע רי"כ אחד.

כל ימיו הי' חי חיי צניוה, בבית קטן ודל, בגד עליון אחד הי' תלוי על הקיר, אשתו לובשתו בלכתה אל השוק, ובבואה פושטתו ומיד כתעטף בו הוא והולץ לבית המדרש, ובכל פעם שהציעו לפניו מקורביו העשירים לגדלוה משלהם בדירה נאה, כלים נאים ומאני מכבודתא ומוזנא ריחא, השתמט מהם כפעם בפעם בתשובות קטועות ובלתי מובנות, יש שאמר להם בניחוח: „מקורבי החסידים רוצים לעשות אותי ללא חסיד“, ויש שאוכר להם בהרדא, „אל תטו אותי מן הדרך“; כשאלצוהו פעם אחת לבאר להם פשר שתי התשובות שרגיל לדחות אותם כפעם בפעם, אמר להם שתי תשובותי תשובה אחת היא, חז"ל אמרו האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות, וחז"ל במס' אבות הורו לנו דרכה של תורה, דרך אחת ולא הרבה דרכים, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל כו' וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אשריך בעולם הזה, בדרך הזה, בהבינך את הטוב והאוסר שבה לגוף ולנפש יחדיו, אז טוב לך לעה"ב.

מנהגו הי' כשבאו לפניו עשיר ועני לדרוש בעצתו קיבל תמיד את העני לראשונה וטייל עמו באהבה ארוכות וקצרות והעשיר צומד על רגליו וממתין, ובבוא לאחרונה גם העשיר קיצר עמו מאוד וברכו לשלום, ובדצותו ליתן לו פנה יפה לא קבל, כי אם אמר לו שישע לעיר פלונית וישאל שם על עני פלוני ויתן לו כך וכך אז מובטח הוא שיצליח במעשיו, ולכל אחד מן העשירים בקש לו ע"פ רשימה עני אחר, ואיזה סכום לתת לו, אם לשלם שכר לימוד בעד בניו

של פלוני, או להשיא בתו של פלוני, וכך הריק הון רב מכיסן של העשירים לתוך כיסן של העניים שנה שנה, ורוקא לא רצה שהוא יהי' המחלק בי אם זיכה לאחרים.

כששאלוהו מדוע לא ילמד אל דרכי רבנו הקדוש שמצינו בו „רבי מכבד עשירים? יש שענה ואמר ומדוע לא אלמוד אל דרכי אבינו שבשמים שמצינו בו שהוא אוהב ומכבד את העניים, „אני אשכון את דכא ושפל רוח“. „כי יעמד לימין אביין“. ויש שענה ואמר זה שוקף רבי עשר אצבעותיו למעלה ואמר שלא נהניתי מן עולם הזה אפילו באצבע קטנה, זאת אני מבין, וזאת חפצתי מאוד לחקות אחריו, וזה שכיבד רבי את העשירים לא איכפת לי אם לא אהקה אחריו, ואם הדבר הזה יהי' עברה בירי, יותר הרבה הנני מתירא מן המצוות שאני נהנה מהן, ממן אותן עבדות שאין אני נהנה מהן כלל, כי על כן כל מצוה שהנאת האנכיות שלי כרוכה בה, הן הנאה רוחנית הן הנאה גשמית הנני אז יותר שמח כשהיא נעשית ע"י אחרים, אם לא במקום שאין לי ברירה אחרת, והרי הרלות הוא ב"ה ברירה טובה, צנה וסוחרה מפני האנכיות, ומפני כל דבר רע רוחני הן מבפנים הן מבחוץ, אשר ע"כ אמרו חז"ל „יאה עניותא ליכראל“, וזה ומושגה, ונמצאת בניקל לכל מי שרוצה בה, ואין עליה לא קנאה ולא תחרות, לא קושיות ולא חשדים, ומובנה היא בלי כל פירושים ובלי כל פשטים ואמתלאות, ופרידה טובה זו יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאברה ממני.

וכשאמרו לו פעם אחת, הלא אין הקב"ה משרה שכנינו אלא על חכם, גבור ועשיר, שחק ואמר להם בחיבה, ילדים, ילדים! וכי הקב"ה יתלה השראת השכינה בדבר שאיננו בתוכיות האדם כי אם מחוצה לו, וכי מה יעשה מי שאין מוחו חריף והוא דל ותלוש? החכמה, הגבורה והעושר שלשתם יחד נקנים בפחות משה פרוטה לכל אדם בכל עת ובכל זמן, ושנן לפניהם דברי חז"ל באבות איוה חכם הלומד מכל אדם, איוה גבור הכובש את יצרו, איוה עשיר השמח בחלקו.

וכה בעניו נסע מעיר לעיר ומכפר לכפר בעגלה, וררש דרשותיו להחזיר בתשובה שלימה את החוטאים והפושעים הבורים הגסים, ומה שקיבץ בדרך מסעו מעט כסף פיזר נתן לאביונים והשיא כלות עניות, או פדה שבויים, והתיר אסורים; כששמע שבצירה אחת במחוזו אין מקוה כשרה ונשי ישראל העשירות נוסעות לעיר הסמוכה לטבול לטהרתן, והעניות תברות גויזא דברדא ונחתו וטבלו, נודעזע ונתע וישכר לו עגלה ונסע תיכף להעמיד שבאותה עירה לבקשהו שיעשה מקוה מכספו, ובהיותו קמזן גדול ולא רצה, אזי מכר לו הרה"ק את כל חלקו לעוה"ב בשביל שיעשה תיכף מקוה כשרה מכספו ויטיקנה כפעם בפעם על הוצאותיו, למען תלכנה בנות ישראל העניות לטהר לבעליהם חנם אין כסף, וכשהתפלאו מקורביו על העוברא המפליאה הזאת, אמר להם עוד הפעם את תירוצו המורגל בפיו שבו הי' מתרץ כל שאלותיהם, אתם חסידים ואני אהי' בלתי חסיד? והלא דוד המע"ה קרי לנפשי חסיד בשביל שנתן נפשו לטהר אשה לבעלה, (ראה ברכות ד.). וכשראה שאין התירוץ מספיק להם הפעם, כי הם משתוממים ומתבהלים על מכירת עולם הבא שלו, אמר להם „אדרבה אמרו אתם באיוה אופן יוכל איש עני כמוני לקיים את מ"ש בתורה בכל מאורך, שכל בר ישראל מזהר על זה, ואיך אעיד עדות שקד בעצמי בקראי בפי פעמים בכל יום,

ארהבה הראו לי עצה אחרת אם תוכלו, איך עלי לקיים בכל מאוּדך...
 התמונה הלזו מגרת לנו הרבה, כי אכן הפקיד קדוש קבלו על עצמם
 תלמידי בעש"ט זצ"ל לעשות כמעשה הראשונים, שמסרו נפשם על קדוש השם,
 וע"כ איתרחיש להו ניסא, וגם הם עשו כמעשיהם והלכו בדרכיהם, כדי להגיע אל
 המקום אשר הגיעו הם, ולעמוד במקום שעמדו הם ולנסות את האמצעים שהשתמשו
 בהם לגלות על ידיהם הכחות הרוחניים הטמורים וצפונים בקרב קדושים, לקדש
 שם שמים ברבים ולפרסם כחו וגבורתי בעולם.

ב.

כאמור למעלה, היתה מטרת הבעש"ט ז"ל ותלמידיו הקדושים ובתוכם הרה"ק
 מוהר"ג מטשערנוביץ זצלה"ה, להגיע למעלת התנאים ואמוראים חז"ל, ברוח הקדוש
 ובמדרגות, ובכן יאמר במקום אחד, (בספרו מאור עינים פ' צו), בזה"ל:

„על ידי התורה נתעלה האדם, וזאת תורת העולה, ואיך יתעלה האדם ע"י
 התורה, אין זה כי אם ע"י שיבא אל האור הגנוז והיינו שיביט ע"י האור הגנוז
 מה שיהי מסוף העולם וער סופו, וזהו צו אין צו אלא זירוז מיר ולרורות, היינו
 שיהיו שווים לו מה שהוא עתה בהיה, היינו מיד, ומה שיהי לרורות יהי כאלו
 עתה, ולכן אמר ר"ש בן יוחאי בזהר מה שאמר רבב"ח אחר כמה מאות שנה
 אחר רשב"י, וכן משרצה"ה ראה את רע"ק, שהוא מחמת שע"י תורתם באו אל
 האור הגנוז ושם אין חילוק בין מיר ובין מה שעתיד להיות... והנה האדם הלומד
 שלא בדרך הנ"ל שיבא אל אור הגנוז הוא אינו מועיל בלמודו כי אם מה
 שנעשה למדן ובקי בהלכות, והיינו האותיות שבתורה, והעיקר שיעלה למעלה
 מהאותיות למקום שאין התלבשות היינו במקום שהיתה התורה אור קודם חטא
 אדה"ר שעדיין לא נעשה כתנות עור...“

וכן יסופר על הבעש"ט ז"ל, כי בעת נשאל להיות מדרי מעלה ולהגיד
 בעבר ועתיד כאלו נעשה עתה לפניו, הי' מסתכל בס' זוהר הקדוש, ואמר בי
 אמרו חז"ל אור שנברא בששת ימי בראשית אדם מסתכל בו מסוף עולם ועד
 סופו, כיון שראה שאין העולם כדאי להשתמש בו, עמר וגנוז לצדיקים לעתיד
 לבוא. והיכן גנוז בתורה... וע"כ הוא פותח וזה"ק ומסתכל בתורה ובאור הגנוז
 בתורה הוא רואה מסוף עולם ועד סופו.

ובמקום אחד יאמר הרה"ק מוהר"ג מטשערנוביץ ז"ל, (בספרו מאור עינים
 פ' מטות), „כי באמת מי שיש לו חוש הריח הרוחני ועיני שכל לו ולא עיני בשר
 יראה ויסתכל שהמעות של אותן שאין נותנים צרקה כראוי, מסריח ממש כדבר
 שלא נמלח ושוהה בלי מלח“.

כמובן כי אם לא הי' הוא עצמו בעל החושים כיו"ב, לא הי' אומר דברים
 כאלה שאין להם מקור בש"ס ומדרשים ולא בספרי הקדמונים, בוראי הי' לו חוש
 הריח, וחוש הראי' כיו"ב ואמר הדיבורים הללו מפי הנסיון, ואיש אשר אלה לו
 כמובן שהוא בעל מדרגה גבוה מאוד אשר כה נזדכך, ועליה ונתקדש בקדושה
 של מעלה כיו"ב. וספרו „מאור עינים“ כולו נוסד להאיר עינים ולהורות הדרך של
 הבעש"ט ז"ל, איך יוכל כל אדם לבוא למדרגות גבוהות הללו.

ספרו הנ"ל וס' ישמח לב על אגרות השי"ס בניים על יסודות חכמה, בינה, רעת, רבקות, אהבה, יראה, מרות טובות, ענוה ו, "אין" וחסידות. ואביא בזה מעט מועיד מדבריו הקרושים, לבאר את יסוד ושוש החסידות עפ"י עשרה כללים ועקרים ההם :

חכמה, "החכמה היא חיות כל העולמות" (פ' לך). "מי שקשור כנקורת החכמה נשמר מכל חטא ואשמה" (פ' אחרי). "לכך החכם ערף מנביא ע"י שזוכה לקשר מחשבתו בעולם המחשבה שנקרא חכמה שעל שמה נקרא חכם שיכול להשיג מן התורה בכל עת שרוצה להשיג, ואם הי' הנביא רוצה לרעת איזה דבר בעת שלא באתה אליו הנבואה הי' צריך להתחזק ולהיות באותה שעה בבחי' חכמה בכרי שיכול לראות אור הכהיר הקרוב והגנוז ואז יכול לידע אף שלא באתה אליו בחי' הנבואה (פ' שמות).

בינה, "עיקר התשובה הוא עזיבת החטא בלב שלם וחרטה, ומ"ש בספרים תעניתים לתיקון חטא, הוא מחמת שבלחי אפשר לעזוב באמת החטא ולהתחרט באמת, כי אם אחרי שיסגף את עצמו ואז נכנע לבבו הערל ויוכל לחרוט ולעזוב החטא באמת" (פ' פקודי). "הבורא ב"ה מצומצם אצל כל אחד מישראל ואפי' אצל רשע יש אצלו עדין הבורי", והראי', שבאים לו הרהורי תשובה, רהיניו שהקב"ה קורא אותו בעצמו ואומר שוב אלי, רק שאינו מבין שהש"ת קורא אותו" (פ' ויקרא). "ולא מעשיו הטובים בלבד צריך להרים ולהעלות כי גם מעשיו הגשמיים וכל צרכי כני אדם צריך האדם להתבונן, כי אפס בלחך ואפס זולתך, כי כל דבר שישנו בעולם הוא מחמת כח ה' שברבר ההוא ולולא כח ה' שבתוכו הי' הרבר לאפס ותוהו, נמצא הרבר המקימו הוא העיקר והוא ה' ב"ה המקיים את הרבר" (פ' ויקהל).

רעת. קטנות הרעת בסוד מיעוט הירח, וסוד מה שצריך להיות מקודם קטן שאין בו רעת ואח"כ יוגדל לאיש בר רעת (באריכות בפ' בראשית). "עיקר העבודה האלקית הוא ברעת, כמ"ש רע את אלקי אביך ועברהו, וסוד נשים רעתן קלה" (פ' תולדות). "הרעת הוא סוד המשכה מעולם המחשבה לעולם הרבור, והרעת כוללת אהבה, יראה, חסד וגבורה", (ויצא).

רבקות. "הדרך איך אפשר לאדם להיות רבוק בקונו, כשהארם מסתכל בכל דבר אל החיות שבו מקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, שבכל דבר משה נגד עיניו את המהוה לכל היות" (פ' בראשית). "צריך כל אדם העוסק בחורה לרבק את חיותו בהמאור שבה דייקא הנקרא "אין" שהוא למעלה מן הטעם..." (פ' חקח). "כל זמן שהארם נחשב עדיין בעיני עצמו למאומה אזי יש לו גבול, כי כל דבר ההוה שישנו בבחי' ישות הוא בגבול ואי אפשר להבוי"ת להשרות קדושתו בתוכו מאחר שהוא ב"ה אין סוף באין גבול" (בראשית).

ענוה. "מי שיש לו עיני שכל יבין וישכיל האין כל עיניו הכעס שאירע לו הכל מחמת גדלות שבו, כי אם לא הי' לו גדלות לא הי' מקפיד ולא הי' כועס" (בחי' מס' ברכות). "עיקר האדם הוא המחשבה ובמקום מחשבתו שם הוא כולו, וכשחושב אנה ואנה נקרא פיזור הנפש כי הנפש היא המחשבה" (שם ברכות). [והוא ה, "אני" ש, "באין" כנודע מאמר החכם : "אם אני חושב הרי נמצא הנני". וע' לעיל בתולדות הבעש"ט ז"ל פ"ה].

מדות טובות. ע"ד אמרם ז"ל על ובו תדבק הדבק עצמך במדותיו, מה הוא רחום אף אתה כו', יבאר הוא ז"ל בכמה מקומות, ויאמר במקום אחד: מפני שהמדות העליונות לא הן באפשר שיתעוררו בתוך האדם מפני שהוא מלוכש במלוכש חומדי וגופני כזה, ואיך הן מתעורר לאהוב את הבורא ב"ה אהבה זכה או לרא מפניו או שארי מדות, כי ע"י טבע הגופני ל"ה מניחו להתעורר לדבר רוחני כזה, לכן צמצם כביכול מדותיו ית' ג"כ בדברים גשמיים שהן אהבת התענוגים, ויראת בני אדם זה מזה, עד שנתפסו ונשתלשלו למטה כו', וכשיש לו דעת ואמונה כו', תיכף יחרד ויאחו בוו המדה העליונה כו'... [חקת].

חסידות. שמקורה כרגש הלב והתלהבות מבאר הרבה פעמים ומהם דאה בפ' ואתחנן באריכות. ובדבר אמירת לשם יחוד קוב"ה ושכינת' שנהגו החסידים לומר, והרבנים הגאונים נחלקו בדבר זה על החסידות, יבאר הרה"ק ז"ל, דבר זה בחידושיו למס' כרכות לקרב הדבר אל השכל ע"ש, ונדבר מזה איה"ש להלן בשיטת הגודע ביהודא" ז"ל.

הספרים הקדושים הנ"ל מצויים בשוקי הספרים, ולמותר להרבות בציטטים מהם, ואלה הרוצים לדעת שיטת החסידות בחב"ד יראו שם במקורו. הרה"ק מהר"ג משערנוביל זצ"ל, זכה לשלשלת גדולה של אדמוריים, בנים ובני בנים עד היום הזה. ועלה ונתעלה לשיבה של מעלה בשנת תקנ"ח לפ"ק. ביום י"א לחודש מרחשון זי"ע ועכ"י.

